

- активізація роботи у сфері залучення коштів населення за рахунок заходів, спрямованих на підвищення довіри до банків — формування позитивного іміджу банківської системи, поліпшення інформованості населення України про діяльність комерційних банків та проведення привабливої відсоткової політики;
- зниження номінальних та реальних процентних ставок шляхом оптимізації облікової політики та політики рефінансування НБУ;
- сприяння розвитку інститутів спільного пайового фінансування важливих проєктів і програм та кредитних об'єднань, що орієнтуються на фінансування фізичних осіб;
- удосконалення порядку реалізації заставленого майна та порядку банкрутства суб'єктів господарювання, що необхідно для захисту інтересів кредиторів;
- створення умов для розвитку банківських установ, які спеціалізуються на довгостроковому та іпотечному кредитуванні (звільнення від оподаткування доходів банків, які отримані від довгострокового кредитування та введення диференційованої системи обов'язкового резервування), кредитуванні малого бізнесу;
- розроблення механізмів стимулювання лізингу шляхом удосконалення системи оподаткування лізингових операцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бюлетень Національного банку України. — 2000. — №7. — 159 с.
2. *Коротков П.А., Борисов С.М.* Инвестиционный процесс и коммерческие банки // Деньги и кредит. — 1996. — №7. — С.10—12.

В. М. КОЧЕТКОВ, канд. екон. наук

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО БАНКІВСЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

У сучасних умовах низький рівень банківського менеджменту призводить до погіршення надійності банківської діяльності і навіть до банкрутства багатьох вітчизняних комерційних банків.

Специфіка управління комерційними банками країни така, що останні змушені працювати в умовах нестабільної економічної

ситуації. Це накладає певний відбиток на якість банківських продуктів і способи управління банківським портфелем. Серед чинників, що впливають на діяльність вітчизняних комерційних банків, слід виділити такі:

- ◆ спад виробництва та нерентабельність багатьох підприємств — клієнтів банку;
- ◆ інфляційні тенденції у грошово-кредитній сфері;
- ◆ нерозвиненість фондового ринку;
- ◆ значні коливання процентних ставок;
- ◆ взаємні неплатежі клієнтів банку та підприємств;
- ◆ порушення фінансового законодавства;
- ◆ відсутність повноцінної інформації про учасників ринку.

Разом з тим ефективне управління, що веде до успіху, передбачає своєчасне прогнозування можливих змін, пристосування до них і контроль за їх рухом. Акціонери, депоненти і працівники банку розраховують на такий рівень управління діяльністю банку, що зможе забезпечити безпеку фондів і заощаджень, а також прибутковість операцій. З огляду на це поняття ефективного управління має об'єднувати п'ять основних напрямів: стратегічне планування; маркетинг; управління технологічним розвитком; фінансовий контроль; підготовка кадрів.

Розглянемо ці напрями докладніше. Під стратегією комерційного банку прийнято розуміти вчення про найефективнішу його діяльність [2, с.26]. Стратегічне планування — це розроблення поточних та перспективних планів і контроль за їхнім виконанням. Управління банком здійснюється на трьох основних рівнях: вищим керівництвом; керівниками філій і відділень; керівниками спеціалізованих функціональних відділів.

Планування являє собою вид діяльності, завдяки якому банк визначає свою програму дій. Вироблення стратегії є кінцевим етапом планування і дає змогу сповна використовувати наявні ресурси для досягнення намічених цілей з урахуванням прогнозних оцінок. Роль планування підвищується з посиленням конкурентної боротьби в банківській сфері. Схема організації планування подана на рис. 1.

Головним моментом є постановка цілей, тому що необхідно проаналізувати велику кількість варіантів, які охоплюють усі сфери банківської діяльності. Будучи чітко сформульованими, цілі стають обов'язковими для банку. Після цього розпочинають вироблення стратегії з досягнення поставлених цілей, тобто стратегія — це план дій. При цьому необхідно враховувати такі важ-

ливі чинники, як банківські ресурси і прогноз умов діяльності банку в плановому періоді.

Рис. 1. Схема організації планування в комерційному банку

Банківські ресурси містять у собі персонал, фінансові ресурси, активи банку, устаткування та інформаційні технології.

Оскільки банки є частиною економічної системи країни, важливо одержати прогноз розвитку економіки. Планування — це безупинний процес. У банку для управління цим процесом, як правило, створюється відповідний орган (у формі управління або відділу). Таким чином, у стратегічному плані банку має бути відображене таке:

- оцінка середовища й умов, у яких банк діятиме;
- аналіз сильних і слабких сторін банку;
- пріоритети ринку і можливі корективи стратегії у зв'язку з цим;
- оцінка можливостей і небезпек, що підстерігають банк;
- вибір часового лага дії стратегічного плану;
- прогнозні результати.

Слід виділити такі етапи стратегічного планування:

1. Визначення місії банку і постановка завдань. Місія банку — це основне завдання, що відрізняє його від конкурентів. Вибір місії визначається розміром і потенціалом банку, структурою банківської організації.

2. Визначення стратегічних цілей банку відповідно до його місії. Цілі банку встановлюються з урахуванням таких чинників, як: потенціал банку і його можливості; рівень впливу зовнішнього середовища та ін. Цілі мають бути досяжні, конкретні й орієнтовані в часі.

3. Формування стратегії розвитку на підставі аналізу ринків, де діє банк. Аналіз ринку дає змогу виявити такі характеристики, як

показники послуг, середовища і конкуренції, а також провести сегментацію потреб клієнтури.

4.Класифікація й аналіз чинників, що впливають на стратегію банку. До них належать: рівень відносин банку з клієнтами, конкурентами і посередниками; політичні; економічні; культурні; географічні; демографічні.

5.Виявлення й аналіз небезпек і можливостей. На цьому етапі необхідно провести аналіз впливу сильних і слабких сторін банку.

6.Пошук альтернативних напрямів діяльності банку з таких можливих: обмежене зростання, зростання, скорочення, диференційований підхід до діяльності на декількох ринках.

7.Коригування стратегії при зміні умов ринку, конкретизація плану дій і програм дій. До змінюваних чинників плану дій належать: методи реалізації та якість продуктів; ціни і рівень продажу послуг; продуктивність і результативність діяльності банку; темпи і масштаби впровадження нових технологій і продуктів; ступінь охоплення ринку. У програмі дій відбивається: ціль, порядок і терміни проведення заходів; потреба в персоналі, устаткуванні, ресурсах і засобах; відповідальні виконавці і керівники; прогнозований прибуток від реалізації програми.

8.Визначення фінансових результатів. Існують різні визначення поняття маркетингу. Так, Ф. Котлер дає таке визначення: «Маркетинг — вид людської діяльності, спрямованої на задоволення потреб за допомогою обміну» [8, с.47]. Таке формулювання, на наш погляд, є повним і всеосяжним, але стосовно до банківської діяльності точнішим є визначення, дане А.Д. Голубовичем, А.В. Ситніним і Б.Л. Хенкіним. Вони визначають маркетинг «як діяльність, пов'язану з визначенням потреб клієнтури банку, розробленням і впровадженням нових послуг і видів продуктів» [4, с.27].

Управління технологічним розвитком є найважливішою умовою зберігання конкурентоздатності і передбачає насамперед широке впровадження інформаційних технологій у банківську справу й обслуговування клієнтів. Як справедливо відзначають А. Ліпіс, Т. Маршалл, Я. Лінкер, «електронні банківські послуги є інструментами, усієї банківської системи», що динамічно розвиваються [10, с.11]. Інформаційні технології дають реальні можливості для полегшення й удосконалювання дуже трудомістких процедур виконання фінансових операцій.

Під фінансовим контролем комерційного банку звичайно мається на увазі: контроль НБУ, внутрішній контроль і контролююча роль законодавства.

Процес планування перспективних напрямів у діяльності банку має поєднуватись з процесом підготовки персоналу. Загальновідомо, що витрати на освіту є найвигіднішим розміщенням капіталу. Існують три основні напрями підготовки персоналу з техніки банківських операцій:

- у рамках інституту (вивчення загальних основ банківської справи);
- внутрішньобанківська діяльність з підвищення кваліфікації;
- стажування в межах країни і за кордоном.

Важливою формою підготовки персоналу є проведення навчальних семінарів для ознайомлення з новими елементами банківської стратегії, що веде до диференціації продуктів і послуг, і як наслідок — до зниження витрат. Деякі фахівці вважають, що великі комерційні банки «здатні створити свої власні школи (академії) із спеціальною невеликою адміністрацією і штатом викладачів, у тому числі викладачів-сумісників із цих же кредитних установ» [2, с.33].

Банківська практика знає два основні підходи до оцінювання діяльності комерційних банків. Перший — передбачає аналіз системи показників досліджуваного банку і порівняння їх з аналогічними показниками першокласних банків. Другий підхід базується на проведенні рейтингового оцінювання.

Не можна погодитись з Г.С. Пановою, що «оскільки всі банки різні (за функціональною ознакою, за набором виконуваних операцій та послуг, за складом клієнтів, за територіальною ознакою, за політикою на фінансових ринках тощо), то єдиної методики аналізу їх банківської діяльності нема і бути не може» [11, с.187]. Деякі фахівці звертають увагу на складності при визначенні однозначної і об'єктивної оцінки надійності та стійкості комерційного банку. Ця «складність, — вважають вони, — полягає не лише в тому, що відсутня в достатньому обсязі необхідна інформація, але також і в тому, що немає обгрунтованої методики зведення цілого ряду різнорідних одиничних показників в один загальний інтегральний показник. Усе це призводить у підсумку до дуже наближених висновків про фінансовий стан кредитного закладу» [7, с.21].

О.В. Дзяблюк вважає, що «достатність капіталу банку відображає загальну оцінку надійності банківської установи та ступінь ризикованості її операцій» [5, с.35]. З таким твердженням погодитись не можна тому, що аналізуючи тільки достатність ка-

піталу банку, неможливо зробити висновки відносно загальної оцінки надійності банківської установи. Потребують розгляду й інші важливі показники банківської діяльності.

У деяких публікаціях наводиться методика, відповідно до якої стійкість фінансового стану оцінюється як висока, допустима, сумнівна, незадовільна [6, с.49]. На наш погляд, запропоноване розмежування рівнів банківської діяльності комерційного банку є досить умовним і не достатньо обґрунтованим, що знижує можливість застосування даної методики в практичній діяльності.

Важливо не тільки здійснити внутрішній аналіз діяльності банку, а й порівняти результати його роботи з результатами роботи інших банків, тобто провести рейтингове оцінювання. *Рейтинг банків* — це система оцінювання банківської діяльності, що заснована на фінансових показниках і даних балансу банку. Відомі такі методичні *підходи до побудови рейтингів*: індексний метод, номерна система і бальний підхід. Розглянемо кожний з них.

Індексний метод передбачає розрахунок індексу кожного з оцінюваних показників фінансового стану банку і комбінованих індексів, виходячи з їхньої частки в сукупності. Діяльність банків оцінюють за допомогою таких якісних показників: капітальної бази, якості активів, рівня ліквідності і прибутковості, стану менеджменту. Як правило, показники діяльності банку аналізують на підставі даних за визначений період (звичайно 3—5 років). Як об'єкт аналізу використовують підсумкові дані на кінець року. За допомогою індексного методу можна оцінити стійкість банку, тенденції його розвитку, а також спроможність адекватно реагувати на зміни, що відбуваються в економіці країни.

Номерна рейтингова система ґрунтується на побудові сполучень показників фінансового стану комерційного банку. Потім кожному з таких сполучень привласнюється визначене місце в рейтингу.

Відповідно до *бального підходу* фінансовий стан банку оцінюють у балах за кожним аналізованим показником. На підставі зведеної бальної оцінки визначають місце комерційного банку і його належність до тієї або іншої групи банків.

Розглянуті підходи дають змогу комплексно охарактеризувати діяльність комерційних банків з урахуванням їх активних і пасивних операцій. При аналізі використовуються відносні показники, установлені на підставі міжнародних стандартів. Рейтингова оцінка діяльності комерційних банків тісно зв'язана з методикою аналізу активних і пасивних операцій банку, а також з методика-

ми аналізу доходів, витрат, прибутковості, платоспроможності і ліквідності.

На наш погляд, найбільш узагальнену оцінку фінансового стану комерційного банку дає система рейтингу банку CAMEL.

У цій системі:

«С» (Capital adequacy) — адекватність капіталу; оцінка капіталу банку з погляду його достатності для захисту інтересів вкладників;

«А» (Asset quality) — якість активів; можливість забезпечення повернення активів, а також вплив проблемних кредитів на загальне фінансове становище банку;

«М» (Management) — менеджмент; оцінка методів управління банківської установи з урахуванням ефективності її діяльності, порядку роботи, методів контролю і виконання встановлених законів і правил;

«Е» (Earnings) — надходження або рентабельність; оцінка рентабельності банку з погляду достатності його доходів для перспектив розширення банківської діяльності;

«L» (Liquidity) — ліквідність; система визначає рівень ліквідності банку з погляду її достатності для виконання як звичайних, так і непередбачених зобов'язань.

Деякі компоненти системи CAMEL можна оцінити за даними звітності, наданої в НБУ, а деякі потребують проведення перевірок на місцях для точного оцінювання. Таким чином, оцінювання банку за цією системою є безперервним процесом.

Його головні риси, на наш погляд, можна охарактеризувати таким чином:

— по-перше, система CAMEL являє собою стандартизовану сучасну рейтингову систему, яка використовується федеральною резервною системою США;

— по-друге, вона містить такі істотні складові стійкості комерційних банків, як достатність капіталу, якість активів, менеджмент, рентабельність і ліквідність;

— по-третє, при аналізі кожного компонента системи використовуються показники, які характеризують фінансову стійкість комерційного банку;

— по-четверте, рейтинг кожного компонента формується на різних засадах: достатність капіталу, якість активів і рентабельність визначається згідно з певними критеріальними рівнями із застосуванням п'ятибальної системи; при оцінюванні ліквідності аналізується динаміка відповідних показників; якість менеджменту характеризується наявністю і виконанням політики банку.

Фахівці розглядають капітал як головний засіб захисту коштів вкладників.

Як справедливо зазначають деякі автори, «до найскладніших проблем у банківській діяльності належить проблема визначення достатності власного капіталу банку» [12, с.53].

Банк з міцним капіталом може витримати значні втрати, не побоюючись втратити гроші своїх вкладників. Для оцінки адекватності капіталу органи нагляду використовують, головним чином, коефіцієнтний аналіз.

Перед тим, як розрахувати коефіцієнт, необхідно визначити, що входить у поняття «капітал», тобто *які види рахунків можна розглядати як капітал*:

— по-перше, оплачена частина акціонерного капіталу, нерозподілений прибуток, а також загальні або передбачені законом резерви широко визнаються капіталом і називаються *основним* капіталом;

— по-друге, інші види капіталу, що також можуть бути використані при розрахунку коефіцієнта, іноді називають *додатковим* капіталом; до них належать резерви переоцінки вартості основних коштів, загальні резервні відрахування на покриття можливих у майбутньому збитків по кредитах, а також різного роду боргові інструменти, що мають субординований відносно інтересів вкладників статус.

Один з головних напрямів банківського нагляду — *визначення якості активів*, що передбачає виявлення активів, які не можуть бути стягнені або справжня вартість котрих нижче зазначеної в банківській звітності. З цією метою здійснюються такі заходи:

- інспекторська перевірка на місці;
- класифікація проблемних кредитів, що ґрунтується на аналізі можливості їхнього повернення (робиться інспекторами, що мають достатню кваліфікацію для оцінювання кредитів та інших видів кредитних інструментів);
- установа кількісного (об'єктивного) рейтингу загальної якості активів банку відповідно до системи CAMEL, оцінка достатності резервних відрахувань банку на покриття збитків по кредитах;
- перевірка банківської установи на місці інспекторами, спеціально підготовленими в галузі кредитного аналізу (оцінювання кредитів), з метою детального оцінювання діяльності банку.

Третім компонентом системи рейтингу CAMEL є *управління*. Як правило, управління оцінюють в останню чергу, тому що при цьому узагальнюють інші важливі компоненти аналізу. Зрозуміло, що методи управління необхідно оцінювати суб'єктивно, і для

цього не можна використовувати коефіцієнтні показники (як щодо інших компонентів системи CAMEL).

Оцінювати управління починають з аналізу ефективності роботи банку. Банки з належним управлінням мають адекватний розмір капіталу, високу якість активів, достатні надходження і належний рівень ліквідності.

Не менш важливо при оцінюванні методів управління проаналізувати банківську політику і різні наявні в банку системи, включаючи систему контролю. Політика банку визначає курс з основних напрямів банківської діяльності (наприклад, надання кредитів, участь у валютно-фінансових операціях, а також управління ліквідністю) і, таким чином, є керівництвом до дій для керуючого банком.

Системи і методи контролю забезпечують ефективне дотримання основних напрямів політики банку. Діяльність керівництва банку також оцінюється з погляду дотримання банком установлених законів і правил, включаючи своєчасне надання достовірних звітів у НБУ.

Четвертим компонентом системи рейтингу CAMEL є оцінка *надходжень* банку; іншими словами, який *прибуток* приносить банк.

Банкам необхідно бути прибутковими для того, щоб збільшувати свій капітал. Незважаючи на те, що новий капітал банку може надходити з зовнішніх джерел, наприклад унаслідок випуску нових акцій або грошової ін'єкції з боку його власників (власників акцій), значна частина нового капіталу надходить за рахунок прибутків. Так, Банк Англії вимагає від комерційних банків мати «достатній приплив надходжень, необхідний для першочергового захисту від збитків і як джерело нового капіталу, що дає змогу нарощувати бізнес» [3, с.50—51]. Надходження банку являють собою цінність тільки тоді, коли вони не розтрачуються, тому що банк, який виплачує велику частину свого прибутку як дивіденди, не забезпечує збільшення власного капіталу.

Надходження, як і капітал, можна розрахувати кількісно, тобто визначаючи коефіцієнти. Найчастіше використовують коефіцієнтний показник рентабельності банку — повернення (віддача) на середню вартість активів. Його розраховують як відношення суми прибутку після сплати податків до вартості активів, за які вона була отримана.

Важливо також проаналізувати якість надходжень, тобто виявити, якими вони є: справжніми (використовуючи при цьому

нормативи бухгалтерського обліку) або періодичними (результатом великих одночасних операцій).

Завершальним компонентом оцінки системи рейтингу CAMEL є оцінка *ліквідності*, що вказує на спроможність банку оперативно виконувати свої обов'язки.

Важливо пам'ятати, що для належного управління ліквідністю банк має виконувати свої зобов'язання без втрат. Банки повинні мати в розпорядженні ліквідні активи, які легко можуть бути конвертовані в наявні кошти, або вміти оперативно залучати кошти на першу вимогу для того, щоб виконати свої зобов'язання.

Управління ліквідністю містить у собі управління обома сторонами балансу, тобто можливість швидко залучити ліквідні кошти за рахунок наявних ресурсів.

Після оцінювання всіх п'ятьох компонентів системи рейтингу CAMEL виставляють сукупний рейтинг банку.

Сукупний рейтинг є загальною оцінкою і розрахувати його досить просто. Бали по кожному з п'яти компонентів підсумовуються і діляться на 5. Результат округляється до цілого числа:

1,0—1,4 — до 1 — рейтинг *сильний*;

1,6—2,4 — до 2 — *задовільний*;

2,6—3,4 — до 3 — *посередній*;

3,6—4,4 — до 4 — *граничний*;

4,6—5,0 — до 5 — *незадовільний*.

Банки, що одержали рейтинг 1, або *сильний*, мають такі характеристики:

— фінансове становище надійне за всіма аспектами;

— виявлені проблеми можна вирішити в процесі звичайної роботи;

— фінансовий стан стійкий до змін і проблем, що відбуваються в економіці або банківському секторі;

— фінансовий стан не викликає в органів нагляду приводу для занепокоєння.

Банкам, що одержали рейтинг 2, або *задовільний*, притаманні такі характеристики:

— в основному за всіма аспектами фінансовий стан надійний;

— виявлені проблеми може вирішити керівництво банку;

— фінансове становище в основному стабільне, отже, банк може пристосуватися до умов економічної кон'юнктури, що змінюється;

— занепокоєність органів нагляду обмежується фіксуванням виявлених під час перевірки або аналізу звітності проблем, що їх може вирішити керівництво банку.

Банки, що одержали рейтинг 3, або *посередній*, мають такі характеристики:

— банк ослаблений з фінансового й операційного поглядів, а також допущені порушення законів і нормативних актів;

— фінансовий стан має тенденцію до погіршення, якщо умови в економіці або банківському секторі розвиватимуться несприятливо;

— фінансовий стан, мабуть, погіршиться, якщо не вжити негайні заходи для виправлення ситуації або ці заходи будуть недостатньо ефективними;

— фінансовий стан викликає особливе занепокоєння в органів нагляду.

Рейтинг 4, або *граничний*, мають банки з такими характеристиками:

— виявлена велика кількість недоліків у фінансовій діяльності;

— ознаки нестабільного становища, що не усуваються належним способом;

— якщо не будуть ужиті заходи для виправлення ситуації, стан банку може погіршитися до такого ступеня, що поставить під сумнів можливість його існування;

— є ознаки, що свідчать про небезпеку потенційного банкрутства;

— банк потребує пильного спостереження і контролю з боку органів нагляду, а також потрібен докладний план дій з вирішення наявних проблем і усунення недоліків.

Банки, що одержали сукупний рейтинг 5, або *незадовільний*, мають такі характеристики:

— існує високий ступінь імовірності банкрутства в найближчому майбутньому; є ряд серйозних недоліків;

— становище настільки критичне, що потрібна негайна фінансова допомога власників банку або інших фінансових джерел;

— якщо не вдаватися до оперативних заходів для виправлення ситуації або не надати фінансової підтримки, мабуть, потрібно буде здійснити злиття банку з іншою банківською установою або почати процедуру його ліквідації.

Таким чином, за допомогою системи рейтингу CAMEL можна судити про фінансовий стан кредитної установи, її позиції серед інших банків. В умовах глобалізації банківської діяльності дедалі більше вітчизняних комерційних банків виходять на міжнародні

фінансові ринки для проведення своїх операцій. При цьому їх діяльність стає все більш взаємопов'язаною з діяльністю закордонних банків. Це зумовлює необхідність вивчення можливості використання наведених методів та підходів до оцінювання надійності та стійкості комерційних банків країни. Позитивною властивістю системи CAMEL є те, що вона враховує рекомендації Базелівської угоди. Перш за все це стосується поділу капіталу банку на основний та додатковий залежно від його мінливості, зважування активів за ступенем ризику і визначення на цій основі відносних показників достатності капіталу.

Можливість застосування цієї методики в Україні визначається тим, що, по-перше, розрахунок її показників базується на даних балансу комерційного банку, а по-друге, в показниках достатності капіталу українських банків використовуються рекомендації Базелівської угоди, які також покладені в основу системи CAMEL.

Але, в умовах України поки що неможливе повноцінне використання наведених принципів і методів аналізу. Це насамперед пов'язано з тим, що в нашій країні відсутні відповідні експертні установи, які на професійному рівні займаються збором, узагальненням, систематизацією і публікацією матеріалів, що відображають діяльність комерційних банків. Деякі показники, які використовують у міжнародній практиці, не достатньо пристосовані для українських банків. Так, особливості формування початкового капіталу вітчизняними банками, структура сукупного капіталу, особливості побудови балансу і склад його окремих статей, інфляційні процеси, недостатність відповідних фондів кредитних ризиків — усе це не дозволяє використовувати цю методику без адаптації до умов перехідної економіки України. У зв'язку з цим необхідно створити власну систему рейтингового оцінювання комерційних банків на національному рівні з використанням зарубіжного досвіду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 7 груд. 2000 р. // Уряд. кур'єр. — 2001. — №8. — 27 січня.
2. Банковское дело / Под ред. О.И. Лаврушина. — М.: Банковский и биржевой научно-консультационный центр, 1992. — 428 с.
3. *Блуфилд К.А.* Как взять кредит в банке: Пер. с англ. — М.: ИНФРА-М, 1996. — 144 с.

4. *Голубович А.Д., Ситнин А.В., Хенкин Б.Л.* Управление банком: организационные структуры, персонал и внутренние коммуникации. — М.: Менатен-Информ, 1992. — 200 с.

5. *Дзяблюк О.В.* Комерційні банки в умовах переходу до ринкових відносин. — Тернопіль, 1996. — 140 с.

6. *Іванов В.В.* Как надежно и выгодно вкладывать деньги в коммерческом банке. Надежность банка, финансовые инструменты: вексель, депозит, ГКО. Прибыльность вложения (Рекомендации клиентам). — М.: ИНФРА-М, 1996. — 416 с.

7. *Іванов Л.Н.* Оценка надежности коммерческих банков // Бухгалтерский учет. — 1994. — №9. — С.21.

8. *Котлер Ф.* Основы маркетинга: Пер. с англ. / Общ. ред. и вступ. ст. Е.М. Пеньковой. — М.: Прогресс, 1990. — 736 с.

9. *Кочетков В.Н.* Анализ банковской деятельности: теоретико-прикладной аспект: Монография. — К.: МАУП, 1999. — 192 с.

10. *Литис А., Маршал Т., Линкер Я.* Электронная система денежных расчетов: Пер. с англ. — М.: Финансы и статистика, 1988. — 269 с.

11. *Панова Г.С.* Анализ финансового состояния коммерческого банка. — М.: Финансы и статистика, 1996. — 272 с.

12. *Проскурин А.М.* О структуре банковского капитала и оценке его эффективности // Деньги и кредит. — 1996. — №10. — С.50—54.

М. Д. АЛЕКСЕЄНКО, канд. екон. наук

ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ БАНКАМИ РЕЗЕРВІВ ПІД КРЕДИТНІ РИЗИКИ

Формування резервів для відшкодування можливих утрат за кредитними операціями комерційних банків є одним з визнаних та ефективних методів зниження кредитного ризику. Сутність цього ризику полягає в несплаті позичальником у визначений строк основного боргу та процентів за кредитами, наданими кредитором.

Резервування як метод зниження кредитного ризику базується на принципах міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та звітності, зокрема на принципі обачливості (обережності). Цей принцип передбачає, що активи й пасиви мають бути оцінені та відображені в обліку розумно, з достатньою мірою обережності. За даним принципом доходи обліковуються, коли можливість їх отримання стає цілком очевидною, а витрати та збитки — коли їх здійснення є ймовірною, можливою подією. Принцип обачливості дає змогу уникнути завищення оцінки активів і доходів, а та-